

MEMO

Onderwerp: Internetconsultatie Novelle strafbaarstelling illegaal verblijf
Van: Nederlandse Straatdokters Groep
Datum: 16 september 2025

De Nederlandse Straatdokters Groep uit bij deze ernstige zorgen over de voorgenomen asielwetgeving, waarvoor momenteel een novelle wordt voorbereid. Wij gaan er vanuit dat het strafbaar stellen van medische of maatschappelijke hulpverlening aan mensen zonder verblijfsvergunning niet langer aan de orde is; een dergelijke bepaling zou immers op geen enkele wijze te verenigen zijn met zelfs minimale normen van medische ethiek.

Wat echter resteert, de strafbaarstelling van het enkele feit dat mensen zonder geldige verblijfspapieren in onze samenleving aanwezig zijn, heeft minstens zo ingrijpende en naar onze inschatting onvoorziene gevolgen.

1. Gevolgen voor individuen

De aanscherping van het asielbeleid zal kwetsbare mensen zonder verblijfsstatus verder de schaduw in dringen. Angst voor straf of vervolging maakt dat zij noodzakelijke medische zorg nog vaker zullen mijden. Zij komen daardoor nog later en zieker in beeld, vaak pas op de spoedeisende hulp. Dit leidt tot vermijdbaar lijden en tot aanzienlijk hogere zorgkosten op de langere duur. Dat is wat zorgprofessionals nu reeds ervaren en bovendien in internationaal onderzoek is aangetoond, zie bijvoorbeeld *Cost of exclusion from healthcare – The case of migrants in an irregular situation*.

2. Effecten op volksgezondheid en maatschappij

Wanneer mensen zich genoodzaakt voelen ondergronds te gaan, heeft dit verstrekken gevolgen voor de volksgezondheid. Infectieziekten worden later opgespoord en behandeld, vaccinaties worden gemeden en psychische klachten verergeren. Hierdoor neemt de kans op uitbraken toe en komt er extra druk te staan op de publieke gezondheidszorg, met risico's voor de gehele samenleving. Tegelijkertijd zien wij dat het aantal mensen dat in de samenleving zichtbaar verward gedrag vertoont toeneemt, met alle maatschappelijke en veiligheidsproblemen van dien.

3. Gevolgen voor zorgverleners

Wij begrijpen dat het de bedoeling is strafbaarheid van zorgverleners uit te sluiten. Dat is terecht. Maar het strafbaar maken van "illegaliteit" is even problematisch. Het betekent onder meer dat mensen zonder verblijfsstatus een strafblad kunnen krijgen en hun gegevens geregistreerd worden. Dit vergroot hun angst om in beeld te komen, juist ook in de zorg. Voor zorgverleners schept dit een onwerkbaar spanning: enerzijds de ethische en professionele plicht om hulp te verlenen, anderzijds de vrees dat registratie of melding patiënten kan schaden. Daarmee dreigt het fundament van het medisch beroepsethos - zorg verlenen zonder onderscheid - te worden ondermijnd. Zorgverleners delen nu al hun zorgen met ons en vrezen dat strafbaarstelling van illegaliteit nieuwe risico's zal opleveren voor henzelf, hun patiënten en de organisaties waarmee zij samenwerken. Hun zorgverlening zou er onbedoeld toe kunnen leiden dat mensen juist gemakkelijker opgespoord of getraceerd worden. Denk bijvoorbeeld aan het doorsturen naar een voedselbank, het deelnemen aan

laagdrempelige beweeg- of gezondheidsactiviteiten, of een noodzakelijke opname in een Wlz-instelling of medische opvanglocatie waar patiënten langere tijd geregistreerd verblijven.

4. Onwerkbaarheid in de uitvoering

Los van politieke voorkeur of standpunt ten aanzien van asiel benadrukken wij dat deze wetgeving in de praktijk onuitvoerbaar is. Dat blijkt ook uit eerdere signalen:

- Politie heeft herhaaldelijk aangegeven dat strafbaarstelling van illegaal verblijf “onuitvoerbaar” is en zelfs afleidt van kerntaken.
- Gemeenten (VNG) hebben gewaarschuwd dat de wet leidt tot een “onwerkbare situatie” in de uitvoering, onder meer bij opvang, maatschappelijke zorg en handhaving.
- Ook in Kamerstukken (bijvoorbeeld de behandeling van de Wet strafbaarstelling illegaliteit, 2014 en later) is erkend dat de handhaafbaarheid en proportionaliteit ter discussie staan.

Conclusie

De voorgenomen wet heeft ingrijpende gevolgen voor individuen, volksgezondheid, hulpverleners én uitvoerbaarheid – ongeacht iemands politieke voorkeur. Wij roepen u daarom op om het strafbaar stellen van illegaliteit te schrappen. Alleen zo wordt voorkomen dat mensen uit beeld verdwijnen, de volksgezondheid verslechtert en de zorgkosten onnodig oplopen.